GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

br
Litt.
Sv.
Dram

KÄRLEK

EN AFHANDLING I DRAMATISK FORM

OM

ÄKTENSKAPET OCH DET SEDLIGA LIFVET

MED ETT FÖRETAL

AF

ERNA CARLMIN

"Himmelens norm är fullkomlighet,
Människans — att vilja det fullkomliga."

Goethe.

STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris 1 krona.

KÄRLEK

AF

ERNA CARLMIN.

KÄRLEK

EN AFHANDLING I DRAMATISK FORM

OM

ÄKTENSKAPET OCH DET SEDLIGA LIFVET

MED ETT FÖRETAL

AF

ERNA CARLMIN

[= Alma Clève]

"Himmelens norm är fullkomlighet,
Människans — att vilja det fullkomliga."
Goethe.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1893.

Företal.

Min mening med föreliggande arbete var att utarbeta detsamma till ett skådespel, för att få det utfördt på scenen. Ämnet låg mig dock för varmt om hjärtat för att jag skulle, af hänsyn till de sceniska förhållandena, lämpa detsamma enligt dessa, och jag beslöt mig omsider för att öfvergifva denna plan och på en annan väg söka vinna mitt mål, — att hos allmänheten väcka eftertanken och höja åskådningen om våra äktenskapliga och sedliga förhållanden. — Jag tror ej, att jag i en novell eller i en vanlig afhandling bättre kunnat framhålla de idéer jag gjort mig till målsman för, och därför har jag låtit mitt arbete få behålla den form, som jag ifrån början ämnade åt detsamma och framlägger det nu för offentligheten såsom en *afhandling i dramatisk form*.

Mycket har skrifvits och talats i samma ämne, som det af mig nu afhandlade, men det torde

dock tarfvas mycket, innan den allmänna uppfattningen vunnit en värdigare ståndpunkt, än den nu rådande.

Goethe säger angående ålderdomen: »Den åldrige går miste om en af de största mänskliga rättigheterna, i det hans medmänniskor ej längre ställa några anspråk på honom.» — Jag skulle vilja till »den åldrige» lägga — den person, som ej lärt sig att behärska sitt lynne, samt den, som inträdt i äktenskapet. — En person med ett häftigt och otygladt lynne får, genom de små pretentioner han ställer på sig själf, äfven sin omgifning att slutligen ej längre ställa några fordringar på sig. — Då det gäller könsförhållandena står ej heller den gifta individen under samma domslut som andra, detta dock beroende ej på individen själf, utan på den rådande traditionella uppfattningen. Inom äktenskapet ha vi lärt oss att anse tillfredsställandet af lustarna såsom något berättigadt. — Med vigseln har bördan af ansvaret tagits ifrån oss. — Det är emot denna uppfattning som hela mitt inre uppreser sig. Så länge man får höra en ung maka tala om hur hon hoppas att hennes äktenskap ej skall skänka henne flera barn, medan hon ännu fortfar att lefva i »umgänge» med sin man, och gamla tanter uttala såsom en önskan, att deras unga gifta släktingar

»måtte bli befriade ifrån att af Gud påläggas några nya pröfningar» — att få barn, och detta uttalas utan någon tanke på det omoraliska och fördärfbringande för det äktenskapliga samlifvet, så länge skall intet kunna vinnas i sedligt afseende ej heller utom äktenskapet.

Tolstoy har, bland samtidens författare, med sitt arbete »Kreutzer-sonaten», otvifvelaktigt gjort det kraftigaste ethiska inlägget i äktenskapsfrågan, och hans bok skulle på grund af dess så många obestridliga sanningar, ha åstadkommit underverk, om den ej på samma gång innehållit så stora misstag och så många motsägelser. Hans bok har dock åstadkommit att mänskligheten väckts till nya tankar, och hur stridande en del af dessa än äro mot det allmänt mänskliga, så har dock Tolstoy, för den som vill, i mycket öppnat ögonen för det skefva inom det äktenskapliga lifvet. Sålunda förklarar han de sinnliga lustarnas tillfredsställande vara en otukt lika väl inom som utom äktenskapet, särskildt under hustruns hafvandeskap, och skildrar på ett mästerligt sätt dettas följder, i synnerhet med hänsyn till öfvermättnaden, detta äktenskapets farligaste onda. Tolstoys mest slående sats i Kreutzer-sonaten, är onekligen hans uttalanden i denna fråga, då han säger: »Dessutom spelar också öfvermättnaden en stor roll.

Hela skillnaden består i, att det hos den ena inträffar tidigare, hos den andra senare.» — Ja, detta som ingen, som ingår i äktenskapet, befarar, och som dock utgör den innersta orsaken till att alla äktenskap bli något annat än hvad de kunde blifvit. Detta gäller äfven de äktenskap, hvarest individernas karakterer för öfrigt tyckas gifva den största garantien för en oafbruten lycka och tillfredsställelse.

Att Tolstoy sedan gått så långt i sin sedliga ifver, att han fördömer själfva könsdriften, och i densammas fullständiga underkufvande ser det högsta eftersträfvansvärda samt att han på den grund fördömer äktenskapet, gör, att många som läsa hans arbete skjuta det ifrån sig utan att taga vara på det sanna, som det innehåller.

Mot dessa Tolstoys åsikter står Goethes sats: »Himmelens norm är fullkomlighet, människans att vilja det fullkomliga», såsom den härligaste gensaga. — Begäret är af Gud nedlagdt hos människan, ej såsom något ondt, utan såsom ett medel till fullkomnad, och könsdriften måste af oss kunna hållas i helgd, ty annars vore skapelsen det grymmaste som kunde tänkas. Människans heligaste uppgift är, då hon i kraft af människovärdet, och ej såsom en yttring af svaghet, skänker åt världen en ny individ. Detta kan ej fördömas,

utan är i stället det största beviset för vår tro på lifvets djupa innebörd och dess ändamål. Det är då som människan, i kraft af känslorna och ansvaret, bringar Skaparen sin högsta hyllning.

För tvenne människor, man och kvinna, som förenats af den sanna kärleken och lefva under dess förädlande inflytande, blir denna kärlek liksom en brygga, som förmedlar öfvergången mellan jordelifvet och evigheten. Denna känsla, som både i andligt och lekamligt afseende är en åtrå till hvarandra, måste af människan så förvaltas att den ständigt bibehåller samma kraft till såväl andligt som lekamligt lif. Endast helgadt af en sådan kärlek är äktenskapet berättigadt, och kan ej med anspråk på dygd fortfara, då densamma af en eller annan orsak upphört.

Ett svårt, men ädelt verk åligger det då makarne att utöfva till förhållandenas ordnande, på det att den ursprungliga kärleken skall utmynna i aktning och vänskap och människovärdet få sitt sanna uttryck.

KÄRLEK.

PERSONER:

CARL ALMÉN, arkitekt.

AGDA, hans hustru.

SIGNE RAHLIN.

FRU VALLIN, Agdas mor.

Första akten.

Ett herr-rum. I fonden en öppen dörr vettande åt tamburen, till höger en sidodörr med portierer. Rummet väl möbleradt med enkla möbler, däribland ett skrifbord nära sidodörren. Till vänster en soffa, framför hvilken står ett bord med en tänd lampa.

AGDA, *med ett fint och spensligt utseende, sitter med sin sömnad i soffan.* — CARL *sitter vid skrifbordet med hufvudet stödt i handen och betraktar några ritningar. Han har ett manligt utseende, bredaxlad och med allvarsamma drag.*

AGDA.

Har du slutat ritningen nu, Carl?

CARL (*missmodigt*).

Jag tror det.

AGDA.

Du låter ej belåten?

CARL.

Vet du hvad jag funderar på, Agda?

AGDA.

Nå, hvad då?

CARL.

Att i vår resa utrikes på några veckor.

AGDA.

Resa utrikes?

CARL.

Ja, — jag behöfver komma ut för mitt arbete och studera, om jag skall kunna åstadkomma något skapligt.

AGDA.

Du, som ännu alltid lyckats!

CARL.

Själf är jag långt ifrån belåten.

AGDA.

Jag har ännu ej hört annat än att dina ritningar berömts.

CARL (*reser sig*).

Kan du då ej förstå, att jag själf likväl har behof utaf att åstadkomma något mera fulländadt? Jag känner med mig, att jag borde kunna detta, att jag borde kunna åstadkomma något öfver medelmåttan. — Äfven detta (*pekar på ritningen*) skall säkert gillas, och ändå grämer det mig att det ej är bättre lyckadt — ett fuskverk endast.

AGDA.

Du har aldrig varit belåten med hvad du själf gjort.

CARL.

Och alltid har du varit det i mitt ställe.

AGDA.

Hvarför skulle jag ej vara det?

CARL (*missmodigt*).

Du vill mig alltid för godt.

AGDA.

Kära Carl!

CARL.

Det vore bättre om du ibland vore mindre vänlig i ditt omdöme om mig och mitt arbete.

AGDA.

För att endast ytterligare störa ditt lugn och öka din oro och ditt onödiga grubbel.

CARL.

Är det onödigt grubbel att vilja framåt till något bättre? Jag kan ej själf vara så belåten med mig och tro att allt är så godt, som du låter påskina.

AGDA.

Du har aldrig något lugn. Hade du ej mig, så vet jag inte hvart det skulle bära i väg.

CARL.

Ibland ville jag dock att du i stället skulle förstå att sporra mig, mot att som nu alltid hålla igen.

AGDA.

Då du ej har något skäl för ditt missnöje. Din oro och ditt jäktande är onödigt, och det är endast din fantasi, som far i väg med dig.

CARL.

Så säger du alltid tills jag själf tror att så är.

AGDA.

Och du känner dig lugnare och mera belåten igen.

CARL.

Ja, för tillfället kanske.

AGDA.

Du är äregirig, Carl.

CARL.

Ja, kanske! Är då detta något klandervärdt?

AGDA.

Nej, men din äregirighet finner inga gränser.

CARL.

Hvad menar du?

AGDA.

Om du nu skulle resa ut och studera, hämta nya intryck, så skulle du i början kanske känna dig tillfredsställd; men, tro mig, det skulle ej dröja länge förrän du ville nå en ännu större fullkomlighet, — du blir aldrig nöjd med dig själf.

CARL.

Du har kanske rätt.

AGDA.

Ja, säkert.

CARL.

Men det är ju just detta sträfvande som kryddar lifvet. Jag kan ej hämma detta. Att du ej förstår mig, Agda!

AGDA.

Jag förstår en viss äregirighet, att inför dig vara den bästa, att bereda dig hemmet angenämt, att gå upp i tanken för ditt väl, se där gränserna för min äregirighet.

CARL.

Du är så god, Agda, att jag aldrig skall kunna visa mig nog erkännsam; du kommer mig alltid på skam.

AGDA.

Så var ej min mening.

CARL.

Jag borde i sanning vara belåten med den lilla värld du skapat mig, så full af kärleksbevis, uppoffringar och ömhet. Du är värd så mycken, mycken erkänsla. — Min äregirighet borde kunnat stanna inom samma gränser som din.

AGDA.

Den kan nog aldrig tämjas, jag måste dock knappast vara dig nog, Carl?

CARL.

Du vet hvilket gränslöst värde jag sätter på dig, du är beundransvärd i så mycket; kunde du blott ställa större fordringar på mig än du gör.

AGDA.

Större fordringar?

CARL.

Du visar mig ju intet mål för någon äregirighet, hvarken inom eller utom hemmets värld. Du är nöjd med mig sådan jag är. — Icke ens i vårt äktenskapliga förhållande har du fordrat någon uppoffring af mig, utan du har genast varit färdig att skänka mig allt.

AGDA.

Och detta skulle —?

CARL.

Du har varit mannen underdånig — och jag har varit din man. (*Otåligt.*) Ja, Agda, det är den osminkade sanningen.

AGDA.

Carl?

CARL (*mildare*).

Det finns intet, som för dig varit tungt, eller som du någonsin beklagat dig öfver. På dessa sju års äktenskap har du med undergifvenhet påtagit dig modersplikterna åt våra tre små, och skulle säkert ej heller knotat om dessa år skänkt oss ännu flera.

AGDA.

Hvarje plikt är mig kär, och jag gör allt efter bästa förstånd.

CARL.

Kunde du endast förstå att utvidga min syn på lifvet, att styrka och egga mig. — Jag vet inte hvarför jag känner en sådan missbelåtenhet med mig själf, hvarför inte också jag kan vara nöjd med hvad hemmet bjuder, om ej därför, att inom äktenskapet mannen endast tar emot, då hustrun har tillfälle att gifva allt, att kunna gifva sig själf helt åt mannen.

AGDA.

Du klagar öfver hvad andra skulle prisa.

CARL.

Du måste öfverse med mig, Agda, det ligger säkert i äktenskapets natur att kvinnan där skall kunna finna sin värld nog stor att lefva för, då mannens egentliga verksamhet ligger utom detsamma.

AGDA.

Också om hemmet står högt inför honom?

CARL.

Du vet hur gränslöst högt kvinnan och hemmet alltid stått för mig. — Jag känner ibland ett behof att åtminstone visa min erkänsla med att åstadkomma något högre utom hemmet, i mitt arbete för dig och barnen, att det skall vara något mera än endast ett medel till uppe-

hälle. Jag skulle vilja vinna något ärofullt pris, för att kunna få nedlägga det inför dig. — Jag känner mig så liten. — Hjälp mig, Agda, fördubbla min kraft och visa mig vägen!

AGDA (*reser sig och går emot honom*).

Så låt oss resa ut till våren som du föreslog! Kan jag ej sporra dig, som du säger, så skall jag åtminstone ej hämma dig. Att visa dig vägen förstår jag ej, men jag vill följa dig på den. (*Faller honom om halsen.*)

CARL (*ömt, men dock missmodigt*).

Alltid samma goda vilja.

AGDA (*skämtsamt*).

Din vilja är min lag.

CARL.

Du uttrycker dig som om jag vore den största despot i världen och du min slafvinna.

AGDA.

Dina önskningar äro mina, låter det bättre?

CARL.

Ja, så *låter* det nog bättre.

AGDA.

Men —?

CARL.

Hvad menar du?

AGDA.

Det lät som om du hade något att tillägga.

CARL.

I själfva verket är kanske det första uttryckssättet det bäst passande, det sannaste.

AGDA.

Du är mer än vanligt misslynt i dag. Jag förstår ej hvad som felas dig, ömsom låter du missnöjd på mig, och ömsom på dig själf.

CARL.

Ja, du har rätt, det är svårt för dig att veta hvad du skall tro. Själf vet jag inte hvad jag vill och hvad jag är missnöjd åt. Jag håller långa tal för dig om vikten af att förkofra mig i mitt arbete, försöker klargöra för dig hvilket behof jag känner af att få komma ut och studera, förebrår dig, att du ej kan fatta detta så djupt som jag, och då du ingår på mitt förslag, får du ej ens ett tack — utan tvärtom knotar jag äfven öfver detta.

AGDA.

Och du är färdig att döma dig själf som den värste despot.

CARL.

Tycker du ej själf att jag mången gång har allt för anspråksfulla fordringar, att det ibland vore din plikt att säga nej? Hvarför gick du till exempel nu genast in på mitt förslag?

AGDA.

Du önskade ju intet orätt, jag begriper dig ej.

CARL.

Svara mig uppriktigt, Agda. — Skall du kunna finna något nöje i en resa?

AGDA.

Då den kan vara en tillfredsställelse för dig.

CARL.

I annat fall stannade du helst hemma?

AGDA.

Det blir alltid svårt att lämna barnen.

CARL.

Ser du! Du skulle ej ha varit så villig att följa mig, din önskan att stanna hemma hos de små har säkerligen ett lika upphöjdt motiv, som min önskan att resa ut.

AGDA.

Jag fattar inte hvart du egentligen vill komma.

CARL.

Nöjet förutsätter att önskan skall vara gemensam. Icke har jag någon rättighet att fordra, mycket mindre du någon skyldighet att bifalla, om du icke vill. — Låt oss ej vidare tänka på någon resa; det hela var endast ett infall utaf mig.

AGDA.

Ett infall?

CARL.

Ja, jag har fått ett anfall af dåligt lynne, och känner missnöje med mig själf och hela världen. — Jag känner mig i denna stund så outsägligt fattig och olycklig — förlåt mig, Agda!

AGDA.

Gud, Carl, hvad du går illa åt dig själf! På sista tiden har du liksom frassat i denna sport. Du tycks i sanning behöfva resa ut och friska upp ditt lynne. Kunna vi ej resa ut med detta mål, det tycks mig stort nog?

CARL (*kysser henne på pannan*).

Seså, mitt dåliga lynne skall väl lägga sig utan att behöfva tillgripa några utomordentliga åtgärder.

(*Det ringer på tamburklockan*).

CARL (*lifligt*).

Det är Signes ringning.

(*Agda går och öppnar för* SIGNE, *en ung flicka vid några och tjugu års ålder, lång, smärt, med lifligt uttryck.*)

AGDA.

Det hördes att det var du.

SIGNE.

Ringde jag lika hårdt som vanligt?

CARL.

Nästan hårdare.

SIGNE (*skrattar*).

Jag hade brådtom också.

AGDA.

Du tar väl utaf dig och stannar här nu?

(*Agda och Carl hjälpa henne under samtalets gång utaf med ytterplaggen.*)

AGDA.

Hvad har du fått för brådska?

SIGNE.

Jo, min brådska var stor nog. — Nu få ni säkert roligt. — Jag måste gå hit med en bok jag läst. (*Till Carl.*) Du måste läsa den genast, Carl, jag har »slukat» den och är ännu rent i extas.

CARL.

Hvad har du nu fått tag i för en bok?

AGDA.

Det var riktigt snällt utaf dig, nu skall Carl njuta i fulla drag, läsa, som blifvit hans största förströelse på sista tiden, och som så mycket piggar upp honom.

SIGNE.

Ja, vet du, det är verkligen en högtid, då man får tag i sådan lektyr som denna.

AGDA.

Men sitt nu ner här vid lampan och tala om hvad det är för en bok. Carl höll på att arbeta, och jag har satt mig här inne hos

honom med min sömnad sedan barnen gått till sängs. Jag skulle just nu springa hem till mamma ett ärende, men nu dröjer jag därmed.

(*Agda och Signe sätta sig i soffan, Carl på en stol bredvid.*)

AGDA.

Det var alldeles lagom du fick tag i den där boken, den skall säkert ha mycket godt med sig.

SIGNE.

Hur kan du redan bedöma det?

AGDA.

Carl har kommit in i det lynnet, då han går illa både åt sig själf och andra — mest sig själf, och —

CARL.

Jag fördjupar mig ibland allt för mycket i mitt eget Jag. — Jag är en otäck egoist, och Agda har rätt uti att det skall göra mig godt att komma på andra tankar.

AGDA.

Tror du inte, Signe, att det skulle göra Carl godt att resa ut på en tid? Vi ha just nyss talat om detta.

CARL.

Och kommit öfverens om att slå bort tankarna därpå, inte sant?

SIGNE.

Hvarför det då? Jag tycker att det skulle göra er bägge godt. — Du, Agda, behöfver också komma ut och friska upp dig. Jag tycker att det skulle vara skönt för dig att en tid få lämna alla bestyr och känna dig fri och ledig. En resa utrikes för dig och Carl finner jag vara en härlig idé.

AGDA.

Inte sant!

SIGNE.

Om jag inte unnade er vara befriade ifrån mitt sällskap för ombytes skull, så reste jag bestämdt med.

AGDA.

Ja, men gör det, Signe! (*Till Carl.*) Säg, Carl, vi resa ut och roa oss, vi tre, blir det inte bra?

CARL.

Och barnen få bli ensamma hemma?

AGDA.

Men deras mamma och pappa komma hem sedan desto muntrare och friskare till sinnet. Hjälp mig, Signe, så gör du en riktigt god gärning. Det skall göra Carl så godt.

SIGNE.

Jag tycker, som sagdt, att idén är förträfflig.

AGDA.

Du reser med och sätter lif i det hela, Signe!

SIGNE.

Inte vet jag just om *det* blir så förträffligt!

CARL.

Vi ha långt till våren, och för resten var det hela ju endast ett infall af mig. (*Läser på bokens titelblad.*) — Sonja Kovalevsky af fru Leffler-Cajanello. — Kan den vara så hänförande?

SIGNE (*lifligt*).

Du kan inte tro hvilken bok det är, hänförande, bedårande! Man skulle tro att den vore torr, rörande sig om en professor i matematik, — men hvilken professor, hvilken människa, hvilken kvinna! — Carl, du blir kär i henne, och vore jag man, så ginge jag försynen i förväg för att få följa henne in i evigheten.

CARL (*skämtsamt*).

Då är det kanske riskabelt att läsa den?

AGDA (*till Signe*).

Jag trodde aldrig att du var så excentrisk. Du låter hänföra dig utaf en bok att uttala öfverdrifter, som du inte kan mena. (*Klappar henne ömt.*) Men det skadar inte, och jag kan inte neka till att det är uppfriskande att höra dig i denna sinnesstämning.

SIGNE.

Nå ja, inte menar jag bokstafligen hvad jag sade, men mycken sanning ligger dock däri.

AGDA.

Hur menar du, låt höra!

SIGNE.

Jag är öfvertygad om, att man och kvinna utgöra ett helt äfven i nästa värld.

AGDA.

Du menar väl inte såsom man och kvinna heller?

SIGNE.

Hvarför inte? — Hvar och en med bibehållande af sin individualitet. Här nere gå vi ju endast och famla, utan att finna någon sann tillfredsställelse, tills den man och kvinna funnit hvarandra, som hörde tillsammans, och först då känna vi vår högre bestämmelse såsom ett helt i skapelsen. Hvarför så här, om det ej vore ett behof för nästa lif också?

AGDA.

Lifvet efter detta är byggdt på så helt andra förutsättningar.

SIGNE.

Du tror dock att vi där nå en högre fullkomnad?

AGDA.

Ja. — Nå?

SIGNE.

Jag kan ej låta bli att fundera på hvad Svedenborg yttrat om detta, nämligen att Gud har förmåga att i sig innefatta ett helt fullkomligt, då människan i nästa värld först skall nå denna fullkomnad såsom man och kvinna förenade till ett helt.

AGDA.

Hvilka fantasier!

SIGNE.

Helt säkert har detta något för sig.

CARL.

Det låter som om du blifvit kär. Du talar med sådan hänförelse.

SIGNE.

Vänskapen, intresset man och kvinna emellan, finner jag redan bevisar mycket. Det är ju tydligt hur mycket sannare uppfattningen af lifvet blir för kvinnan genom umgänget med mannen och tvärtom.

CARL.

Ja, de måste på grund af deras olika skaplynne ha gjort olika erfarenheter af lifvet, och förenade till ett, måste de således få en större syn på lifvet och tingens förborgade egenskaper. De behöfva hvarandra, eller med andra ord, de äro skapade för att tillsammans utgöra ett helt.

AGDA.

Och likväl skall man och kvinna, genom de olika uppgifter de fått sig förelagda, hafva behof af att gå hvar och en sin egen väg, — det resultat vi två nyss kommo till.

SIGNE.

Lifvet bjuder endast *en* uppgift — att vilja det fullkomliga, och skall man och kvinna först i förening med hvarandra fullt förstå den väg de ha att gå. — Då man läser en bok som denna, där det framgår hur liten tillfredsställelse lifvet bjuder, om också på höjden af ära och rykte, hur lifvet syns tomt och allt endast såsom en halfhet i saknad af den, som kunde adla tillvaron, så får man liksom en idé om kärlekens betydelse.

CARL.

Man får åtminstone drömma.

AGDA.

Du har rätt, Carl, man gör sig sådana illusioner och låter fantasien flyga i väg i så många olika riktningar, men huru olika kommer det icke sedan att visa sig i verkligheten!

SIGNE.

Blir verkligheten så annorlunda?

AGDA.

Åtminstone gäller detta äktenskapet.

SIGNE.

Hellre då ogift än att illusionerna skola gå förlorade.

CARL.

Äro illusionerna nog starka, så föra de dig viljelöst i ödets armar.

SIGNE.

Kanske då man är helt ung.

CARL.

Vore ej illusionerna så mäktiga, så skulle vi ej drifvas in i det luftslott vi byggt oss, och först efteråt märka vi hur olika verkligheten gestaltat sig medan vi gingo och drömde.

SIGNE.

Är det då omöjligt att få sina illusioner om äktenskapet förverkligade? I så fall måste vi väl söka skulden hos oss själfva. — Jag kan ej tro att meningen är att vi skola gäckas, ständigt gäckas.

AGDA.

Det finns ju dock något som heter falska illusioner.

SIGNE.

De komma att synas så, därför att vi ej förstå att realisera dem, — det är oftast vår egen skuld.

AGDA.

Själfva äktenskapets innebörd kullkastar likvisst våra högsta illusioner, om också mot vår bästa vilja.

SIGNE.

Det låter så oegentligt hvad du nu säger. Om äktenskapets innebörd är helig, så kan den ej hindra förverkligandet af en hög och upphöjd föreställning.

AGDA.

Nå, men en ung flickas illusion, då hon tror att kyssen utaf den hon älskar hela lifvet igenom skall vara lika varm, lika eldande, hvad kallar du då detta?

CARL.

En skön dröm endast!

SIGNE.

Du kallar detta en falsk illusion, ej nog hög att hålla fast vid?

AGDA.

Hög eller icke, så *kan* du ej hålla fast därvid, ty snart nog är det annorlunda.

SIGNE.

Och hon skall alltid bli besviken!

CARL (*vemodigt*).

Och han —

AGDA.

Sedan öfvergår så mycket af känslorna på barnen, och hur mycket ersätter ej detta ungdomens drömmerier!

SIGNE.

Finner du då dessa känslor för barnen högre än kärleken mellan man och kvinna?

AGDA.

Kärleken kan vara lika stor mellan man och kvinna om ock mera lugn, och hvad känslorna för barnen beträffa, så äro kanske just dessa de mest osjälfviska.

CARL.

Föräldrar kunna dock aldrig vara barnen nog.

AGDA.

Är ej föräldrarne deras allt?

CARL.

De kunna vara mycket för dem, men att de ej äro dem allt bevisa de snart nog, då de göra sitt val för lifvet, och de märka hur tomt lifvet dock varit med aldrig så kärleksrika föräldrar.

SIGNE.

Ja, just det vi nyss talade om, alla de ömhetsträngtande känslor, som ge lifvet värde, tron på att den man älskar skall kunna egga en till stordåd, samt tron på att själf kunna inspirera. Att liktänkande i allt som rör lifvets högsta frågor, utgöra ett kraftigt helt mot förut

endast två svaga halfvor, — är också detta falska illusioner?

CARL.

Sådant slappas med att värmen i smekningarna aftager.

AGDA.

Ja, men så bjuder oss samlifvet så många små uppoffringar, så många gärningar i det lilla, i det hvardagliga, som kan utfylla vårt lif, åtminstone kvinnans.

SIGNE (*lifligt*).

Men under tiden aftager inspirationen med att värmen i smekningarna aftager! Vi ha då knappast rätt att smekas.

CARL.

Och detta kan ändå aldrig två älskande afhålla sig ifrån.

SIGNE.

Men under hela förlofningstiden, om än aldrig så lång, hvarför märks ej skillnaden redan då? Tvärtom tror jag att värmen då alltjämt är i tilltagande.

CARL (*begrundande*).

Ja, och bröllopsnatten utgör höjdpunkten.

SIGNE.

Om du därmed menar, att kärleken sedan skulle svalna, så måste det varit blott det rent sinnliga som utgjort deras åtrå, och dock borde det väl varit något mera.

CARL.

Äfven den, som sökte äktenskapet i förhoppning om att med kärlekens hjälp nå idealets rymder skulle det gå på samma sätt med.

AGDA.

Ja, denna sakernas gång är ju så naturlig.

CARL.

Vanan är den högre flyktens största fiende.

SIGNE.

Inom äktenskapet?

CARL (*begrundande*).

J-a.

SIGNE.

Däri har jag också anat felet, och vi kvinnor borde bättre förstå att helighålla det heligaste och renaste i stället för att som nu neddraga detta i hvardagligheten.

AGDA.

Neddraga?

SIGNE (*ifrigt*).

Ja kvinnan borde aldrig glömma att hennes styrka och heligaste plikt består uti kärlekens bevarande. — Då jag tänker på hur vi kvinnor öfverlämna oss åt mannens begär af svaghet, så förstår jag hur smekningarna komma att förlora i värde. — Och sedan, då vi klaga öfver att vi måste bära de naturliga följderna, då vi således handlat utan tanke på ansvar, gifvit utan

att gifva, och detta inom äktenskapet, som borde vara lifvets helgedom, så ser jag i vårt beprisade uppoffrande kall, såsom maka och moder, endast det falska skenet, som vi förstått omgifva oss med.

CARL (*mildt smekande Agda*).

Men då hustrun med mild undergifvenhet ipåtar sig följderna?

SIGNE.

Det är godt att i saktmod kunna foga sig i det oundvikliga, men för mig vore detta ej tillfredsställande.

AGDA.

Hvad då?

SIGNE.

Jag känner endast *en* bevekelsegrund, för att jag hängåfve mig åt känslorna — att jag *önskade* följderna, ty då först handlar jag i fullt ansvar, och då blir äktenskapet hvad det är ämnadt till, — den högsta förening mellan man och kvinna.

AGDA.

Inför den man kvinnan älskar blir hon svag, hon kan ej neka.

SIGNE.

Hon bör kunna neka, då hon ej är viss på att hennes medgifvande ägde samma innebörd, samma ursprung som första gången.

AGDA.

Det vore ett tungt och svårt lif att lefva, jag tror ej att den människa är född, som skulle gå i land med detta.

SIGNE.

Hellre dock stappla på vägen och falla för frestelsen, än att lämpa moralen efter förmågan. Hvilken lycka anar jag ej i detta lif, så tungt och svårt att lefva, en lycka så stor, att jag tycker det längsta lif ej skulle komma mig att tröttna vid denna kamp.

AGDA (*reser sig*).

Hvad jag likväl beundrar din hänryckning, din tankeflykt. (*Omfamnar henne. Till Carl.*) Tag henne i famnen du också, Carl!

CARL (*stiger upp*).

Hon är för stor för min famn.

SIGNE (*går emot honom med öppna armar och omfamnar honom*).

Å, det går präktigt. — Det är styggt af dig att vara så spetsig.

AGDA.

Skada att jag nu måste aflägsna mig på en stund, då vi kommit så här riktigt i stämning, tack vare dig, Signe. (*Ser på klockan.*) Hade vi ej dig som tittar hit allt som oftast.

SIGNE.

Dagligen och stundligen.

AGDA.

Ja, jag vet inte mera hur Carl och jag skulle ta oss ut utan dig.

SIGNE.

Och jag utan er. — Men hvart skall du ta vägen nu, i köket eller barnkammaren?

AGDA.

Nej, mamma väntar mig hem.

SIGNE.

Ja, det var ju sant.

AGDA.

Jag lofvade henne att ge besked om klädningen till lilla Ellen, så att sömmerskan skall få den färdig i kväll, då hon är borttingad till i morgon på annat håll, och klockan är redan så mycket. — Du stannar ju kvar till kvällen och sällskapar med Carl den stund jag är ute? — Jag skall skynda på så att jag snart är här igen.

SIGNE.

Ja, gör det, som du ser har jag beredt mig på att stanna.

CARL (*till Agda*).

Är det då så nödvändigt med klädningen, att du måste gå nu?

AGDA (*ger honom en slängkyss*).

Jag är snart igen.

(*Går ut genom sidodörren.*)

SIGNE (*sätter sig*).

Hvad lifvet ändå tycks Agda tillfredsställande, hvilket jämnt, godt lynne, alltid belåten, mild och uppoffrande!

CARL.

Och hvad alla dessa egenskaper kom mig att med hänförelse tänka på framtiden. Tro mig, Signe, hvad du nyligen uttryckte i så klara tankar, anar hvarje yngling, åtminstone gjorde jag det, och omedvetet letade jag den kvinna, som skulle ingifva mig fördubblad styrka och större syn på lifvet, och jag utmålade Agdas egenskaper såsom denna kraft.

SIGNE.

Var det ej snarare hennes egenskaper som upptände denna aning om ett högre lifsmål?

CARL.

Nej, denna aning är oss medfödd, den ligger och gror inom oss och får näring då man, såsom jag, finner i sin väg en kvinna, sådan som Agda.

SIGNE.

Hon är också ädlare än de flesta.

CARL (*tankfull*).

Hon har många utmärkta egenskaper — men —

SIGNE.

Men?

CARL.

Det var dock ej dessa, som jag slutligen skulle finna till fyllest, ty däri låg ej kraften. Det var endast en blixt som lyste upp jorden, men ej en sådan, som lät himmelen synas som ett enda stort ljushaf.

SIGNE.

Hvad hon åstadkom var dock stort.

CARL.

Det är stort så länge som det bländar.

SIGNE.

Och något annat skulle det ej ha åstadkommit?

CARL.

Ja, jag vet inte. Nu har jag dock fordringar på något mera.

SIGNE (*fundersamt*).

Säg mig, Carl, Agda älskar dig ju så högt, älskade hon ej alltid så?

CARL.

Jo, som en mor sitt barn, som hon ej näns neka det ringaste.

SIGNE.

Hennes kärlek är uppoffrande.

CARL.

Huru längtade jag ej efter den dag, då hon skulle blifva min. I min fantasi lefde jag med henne i en värld, som var så stor, att allt syntes

som i en förklarad dager. — Med hvilket lif jag omfamnade henne! Jag tror nästan att jag oftast skrämde henne med min häftighet.

SIGNE.

Agda har då alltid varit lika lugn?

CARL.

Alltid lugn, men hängifven. I känslor och smekningar har hon alltid utan betänkande varit färdig att gifva. — Hon förstod ej, att hvad jag kanske mest åstundade, just var betänkandet. — Jag har fått allt, allt utom det stöd jag behöfde.

SIGNE.

Kan du då ej bringa henne att förstå detta?

CARL.

Aldrig.

SIGNE.

Kanske dock?

CARL.

Där är det instinkten som måste tala — då ej uppfattningen blifvit oss gifven innan vi inträdde i äktenskapet. Och då som nu, erfarenheten gifvit oss vishet, då är det för sent, ty denna är då vunnen på känslornas bekostnad.

SIGNE.

Hvad vi litet veta vår uppgift inom äktenskapet! Hur skola vi också kunna komma där-

till, då hela samhället tyckes arbeta på att hålla oss i okunnighet härom? — Huru uppfostras ej vi kvinnor till att fatta kärleken såsom det ytligaste i världen, att behaga genom yttre medel företrädesvis.

CARL.

Att i mannens kärlek endast se den sinnliga åtrån.

SIGNE.

Med denna uppfattning ingå vi i äktenskapet.

CARL.

Hvilken skriande lögn! Vi emottaga hvad som bjuds oss, därför att vi ej veta om något bättre, men inom oss vaknar snart nog en otillfredsställelse med det bestående, och vi stå då beröfvade tron på både lifvet och oss själfva — och kvinnan, som skulle stå så högt inför oss, blir något mindre än vår jämlike.

SIGNE.

När skall allt detta ledas in i en sannare riktning?

CARL.

Då man och kvinna få umgås på ett naturligare sätt än nu. Då hvarken han eller hon hånas därför att de företrädesvis söka sitt umgänge bland det motsatta könet, ty detta är naturens ordning, det bäst uppfostrande, och den innersta orsaken till allt upphöjdt och skönt. —

Om ej utom äktenskapet det lades så många hinder för ett naturligare umgänge mellan man och kvinna, och alla begrepp med afseende på äktenskapet vore så felaktiga — då kunde mycket vara annorlunda.

SIGNE.

Ville alla blott se klart!

CARL.

Hade Agda och jag fått ögonen öppna för denna fråga, så som nu du och jag fått, så borde vi säkert ha blifvit lyckliga. Nu åter är kärleken försvunnen, utan möjlighet till återuppståndelse.

SIGNE.

Detta kan ej vara sant. Agda har ju så många förutsättningar för att kunna göra en man lycklig.

CARL.

Mitt medlidande med henne är stort, ty hon har minsta skulden. Hon har handlat i de bästa afsikter. Samhället bär den största skulden och jag, som band henne vid mitt lif för ung, innan jag själf visste hvad jag egentligen ville.

SIGNE.

För ung, säger du, det är ju just detta, som så varmt anbefalles mänskligheten — att ingå tidiga äktenskap?

CARL.

Jag kan ej finna hvari detta goda ligger, ty i och med detsamma som äktenskapet upphör att vara en njutningens fristad, och den allmänna uppfattningen om äktenskapet höjes, måste den unge mannen lära sig att lefva ett återhållsamt och sedligt lif både före och under äktenskapet, samt blifva mera noga i valet af den kvinna, som skall kunna bjuda honom ett samlif, byggdt på strängare grunder. — Han skall kunna skilja mellan kärlek och — kärlek.

SIGNE.

Din kärlek till Agda var ju dock byggd på sant upphöjda grunder?

CARL.

Jag älskade henne med den renaste, sannaste kärlek, grundad på aktning och det lifligaste begär.

SIGNE.

Är då detta allt som fordras?

CARL.

Du har rätt, där felades ett.

SIGNE.

Den inre samstämmigheten rörande lifvets högsta frågor.

CARL.

Ja, detta som kommer oss att skåda in i evigheten, och som äktenskapet kanske hade kunnat hjälpa oss till.

SIGNE.

Hvad du har lärt mig förstå lifvets djupaste hemligheter!

CARL.

Jag lärt dig?

SIGNE.

Ja — du mig —. Aldrig hade jag trott att vänskapen mellan man och kvinna skulle kunna skänka en sådan lycka! Genom dig anar jag lifvets helgd. Du har genom att öppna för mig ditt innersta väsen, lärt mig att känna mannen, att prisa det upphöjda i skapelsen, och att liksom ana kärleken. (*Räcker honom handen.*) — Tack, Carl, din vänskap är mera för mig än du anar.

CARL.

Endast på grund af vår inre samhörighet, sådan som jag aldrig förut känt för någon, har du fått detta. — Signe, med hvarje dags sammanvaro märker jag att våra känslor för hvarandra måste kallas med ett annat namn — ja, det är något mer än vänskap.

SIGNE.

Hvad menar du?

CARL.

Att det är kärlek.

SIGNE (*reser sig förskräckt*).

Kärlek — till mig? Du kan ej mena hvad du säger!

CARL.

Känslorna kan jag ej förhindra, ej befalla. Hjälp mig, Signe, att hålla dem inom de rätta gränserna!

SIGNE.

Att hålla dem inom de rätta gränserna?

CARL.

Signe!

SIGNE.

Hade detta ej varit att låta bli att yppa dem, då du ej har rätt därtill?

CARL.

Förebrå mig ej, Signe! Kärleken, det högsta, det renaste skulle jag ej få känna? — Min kärlek till dig är lika helig, som korset för den bedjande. Jag älskar dig, och sedan jag sagt dig det, har jag vunnit i styrka nästan öfvermänskligt.

SIGNE.

Du drömmer.

CARL.

Du är ett med mig, vi höra tillsammans nu och i evigheten. — Inför Gud är du min. — Du kan säkert fatta att jag ej mer kan älska Agda på grund utaf mina större fordringar på kärleken, men du vill ej fatta att jag på dessa grunder måste älska dig, och att jag har rätt till detta.

SIGNE.

Hvarför bjuda mig hvad jag ej har rätt att mottaga? — Det är ej möjligt detta.

CARL.

Har ej hvar och en rätt att ta emot hvad honom tillhör? — Du måste inse att du på de ädlaste grunder äger min kärlek, och att du nu ej kan se detta klart beror på, att du ej vågar möta sanningen.

SIGNE.

Hur skall jag våga detta, då den är förkrossande för den ädlaste, bästa af alla varelser — Agda?

CARL.

Hvarje plikt emot henne skall hädanefter bli mig dubbelt kärare. Jag skall känna mig lycklig öfver att kunna få gifva, och ej såsom förut endast mottaga.

SIGNE.

Nej, nej, Carl.

CARL.

Från att vara fordrande har jag blifvit lidande, och detta skall medföra sin välsignelse äfven för Agda. Mitt förhållande till henne skall bli en kärleksrik broders till sin syster, ej längre en egoistisk makes.

SIGNE.

Och hon, skall hon kunna finna sig med detta?

CARL.

Det skall gå så lätt att hon ingen förändring skall märka.

SIGNE.

Och du tror att du skall ha kraft till detta? Du sätter för mycket på spel med att öfverskatta dig själf.

CARL.

Och om jag ej yppat, hvad som jag dock ej kunnat undlåta att inom mig vara medveten om, tror du att jag då haft större kraft att fullgöra mina plikter mot henne?

SIGNE.

Det vore mer möjligt.

CARL.

Nej, inte ens om jag motarbetat mina känslor och ej vågat erkänna dem för mig själf, hade jag haft större styrka till detta. Jag märker redan hur mitt lynne blifvit olidligt, och det skulle snart ha satt Agdas tålamod på allt för hårdt prof. Det skulle ha framkallat småsinne och ovilja i stället för den aktning och vänskap, som jag nu hoppas att kunna bevara, och vårt samlif skulle ha blifvit ovärdigt och lågt.

SIGNE.

Och nu?

CARL.

Nu har jag kommit till jämvikt inom mig själf, och hur mycket som kan bli svårt och

tungt hädanefter, så skall dock tanken på dig, på min kärlek hjälpa och stärka mig i mina plikter.

SIGNE.

Och du tror att Agda intet skall märka? — Och om detta skall lyckas, hvilken falskhet och oärlighet kommer ej att bli nödvändig! — Du skall ej kunna bygga ditt fortsatta samlif med henne på en lögn. — Du bedrager dig själf — du borde ej ha yppat dina känslor.

(*Sätter sig i soffan.*)

CARL.

Och hade ej äfven detta varit att bygga vårt fortsatta samlif på en lögn? En lögn inför henne, mig själf och dig. Skulle jag ej inför dig få yppa mina känslor? — Äro de upphöjda nog att förädla och luttra oss, så äro de berättigade, och det kan ej vara felaktigt att öppet bekänna den lidelse som blifvit oss gifven för att öfvervinna vår svaghet och stärka våra krafter, och med din hjälp vet jag att det skall lyckas.

SIGNE (*tankfull*).

En lidelse som skall komma oss att öfvervinna vår svaghet.

CARL.

Lidelsen i och för sig är ingen synd. Lidelserna äro alla goda till sin natur, och det är endast deras öfverdrifter och deras dåliga begagnande, som vi behöfva frukta.

SIGNE (*liksom för sig själf*).

Lidelsen är betingelsen för ansvaret, och detta den enda vägen till sanning och verklig lycka.

CARL.

Du dömer mig då ej? Säg, Signe!

(*Signe sitter med händerna hopknäppta i knäet och ser ut liksom med tankarne i en annan värld.*)

CARL (*då Signe ej svarar*).

Tala, Signe! — Hvad tänker du på?

SIGNE (*i samma ställning*).

Ja? — Nej, nej! — Det är outsägbart hvad jag känner!

CARL (*kysser hennes hand*).

Du älskar mig, Signe!

SIGNE.

Hvarför fick jag ej njuta utaf det omedvetna mina känslor och tro på att vänskap var namnet på den känsla för dig, som uppfyllde mitt inre? — Detta bjöd mig ju dock så mycket.

CARL.

Ja, därför att det var något *mer* än vänskap.

SIGNE.

Att känna själen liksom vara på vallfart till himmelen och man ser allt förklaradt — är detta att älska? — Har jag rätt till detta gent emot dig?

CARL.

Då känslorna inge styrka och själskraft, hvem kan och vågar då kasta bort dem?

SIGNE.

Och ändå ryser jag af fruktan för framtiden. Jag darrar vid tanken på hvad som förestår oss.

CARL (*sätter sig med tillkämpadt lugn bredvid henne i soffan och tar hennes hand*).

Af mig skall du intet ha att frukta. — Inga kärleksbevis, hvarken kyss eller omfamning skall jag begära utaf dig, Signe. — Min kärlek vet du, och mina önskningar skall du förstå, och skulle jag glömma mig någon gång och begära, så vet du konsten att neka. — Vi skola därför umgås såsom förut, och kunna vara allt i dubbelt mått för hvarandra på grund af vår kärlek.

SIGNE.

Tror du ej att det behöfs öfvermänskliga krafter till detta?

CARL.

Du är en kvinna med kraft och höga sträfvanden, du skall hjälpa mig att uppfylla de förpliktelser jag förut åtagit mig mot Agda och mina barn, och mitt förhållande till dem skall helgas genom dig.

SIGNE.

Agda, som tror på din kärlek? Med tanke på henne går det rundt i mitt hufvud, och jag kan ej se klart.

CARL (*svårmodigt*).

Hon tror på min kärlek och älskar mig om också på ett annat sätt än hvad vi nu förstå med kärlek.

SIGNE.

En kärlek då det är högre att få älska än att älskas; som ständigt innebär ett »gif akt», ett »framåt».

CARL.

Och som därför kan förläna äregirigheten vingar äfven inom hemmets sfer.

AGDA (*som inkommer ifrån sidodörren med handsken ännu på den högra handen och ser att Carl håller Signes hand i sin, går fram till dem då de ofrivilligt ändrat ställning och lägger deras händer i hvarandras igen*).

Det såg så trefligt ut, som riktigt goda vänner, och det är så jag vill ha det. (*Carl och Signe resa sig ifrån soffan.*) Mamma hälsade till er.

CARL (*långsamt*).

Tack!

AGDA (*ser undrande på dem*).

Ni se så förstämda ut, har det händt något? — Ni svara ej, jag blir orolig.

CARL (*lugnande*).

Vi ha kommit i ett allvarsamt samtal, du vet ju hvad det rör sig om, och ändå oroar du dig.

AGDA (*något lugnad*).

Du har skrämt upp mig i dag genom ditt mer än vanligt dystra lynne. — Är det om äktenskapet ni fortfarande resonnerat?

CARL.

Ja.

AGDA.

Det måste dock ha upprört er bägge mer än vanligt. (*I stigande oro till Signe.*) Signe, er förstämning oroar mig, säg mig, hvad är det?

CARL.

Hvarför frågar du, Agda?

AGDA.

Så är det då något ledsamt? Får jag inte veta hvad det är?

CARL.

Agda, skona mig, fråga inte!

AGDA.

Min oro må vara aldrig så stor, så skall jag ej fråga dig, om detta är dig kärare.

CARL (*i förtviflan*).

Nej, — nej!

AGDA.

Carl —?

CARL.

Jag kan ej hyckla för dig, förr eller senare måste du veta det — och att tiga nu vore att bedraga dig efter hvad du nyss yttrade.

AGDA.

Hvad jag yttrade?

CARL.

Ja, hvad du yttrade — om vår vänskap. — Om det mellan Signe och mig vore något *mer* än vänskap?

AGDA.

Något mera?

CARL (*förtviflad och orolig*).

Du är för upphöjd att bedragas, ditt högsinne fordrar ärlighet. — Det är mer än vänskap. — Jag älskar Signe och har nyss bekänt det för henne.

AGDA (*står oroligt undrande, liksom hon ej kunnat fatta ordens innebörd, går sedan emot honom, faller honom om halsen samt säger mildt och undrande*).

Men ej på samma sätt som du älskar din Agda? (*Då Carl ej svarar, släpper hon honom, ser på dem bägge och kastar sig gråtande i soffan.*)

(*Signe, som hela tiden stått liksom förlamad, ser bönfallande och ängsligt på Carl.*)

CARL (*närmar sig Agda ömt och smekande*).

Hjälp oss till styrka och kraft, Agda, för dig, barnen och oss själfva. — Du är mäktig detta, och vårt samlif skall fortfarande då kunna stå i helgd. (*Agda griper ängsligt efter hans hand och lugnas något då hon fått den i sin.*) Du kan ju i kärleken till barnen finna så stor ersättning i allt. Låtom oss lefva för våra tre små!

AGDA (*ser frågande upp på Carl*).

Våra *tre* små?

CARL (*rycker till, ser på Signe, så på Agda och ruskar ifrån sig tankarne*).

Ja, Agda, våra *tre* små.

Slut på första akten.

Andra akten.

Samma dekoration.

CARL *sitter vid skrifbordet och arbetar,* AGDA *inkommer med sitt arbete och går och tänder lampan. — Hon suckar ofrivilligt.*

CARL.

Du suckar?

AGDA.

Nej, Carl, du hörde nog fel.

CARL (*stiger upp*).

Dölj icke ditt svårmod, det blir mig då ändå tyngre.

AGDA.

Ville du då höra mig klaga, och öfver hvad?

CARL.

Jag ville nästan hellre höra dig gråta, hejdlöst, förtvifladt, som ett barn, och jag finge trösta dig, åtminstone beklaga dig, det vore en lisa för mig, men detta konstlade lugn pinar mig gränslöst.

AGDA.

Och för mig finns ingen tillfredsställelse mer än den, att försöka dölja mina känslor och göra hemmet så angenämt jag kan, och jag trodde mig ha funnit rätta sättet uti att ej klaga.

CARL (*sätter sig vid skrifbordet och stödjer hufvudet i händerna*).

Intet sätt duger, du lider, och jag kan ej hjälpa dig, det vore bättre om vi bedragit dig.

AGDA (*ömt*).

Du kan ej mena hvad du nu säger. Den dag jag hade anat sanningen och sett mig bedragen hade varit bittrare än jag förmått bära, och tro mig, jag lider mest utaf att ej ha förstått hur litet jag varit för dig alla dessa år.

CARL.

Kanske var det dock endast fegt och egoistiskt af mig att förråda oss. — Jag är gränslöst fordrande — att älska en annan och vilja stå högt inför dig.

AGDA.

Du menar ej hvad du nu säger. För öfrigt hade du aldrig kunnat dölja sanningen för mig med bästa vilja i världen.

CARL.

Det hade kanske gått.

AGDA.

Sedan du kommit till visshet om dina nu rådande känslor, hade vi aldrig kunnat fortsätta

vårt samlif såsom förut, och jag hade säkert slutligen anat den rätta orsaken.

CARL.

Du hade kunnat tro att där funnits andra skäl, och jag hade kunnat bespara dig all sorg.

AGDA.

Och mitt lugn hade köpts med den största lögn! Vårt samlif har dock, gud vare lof, lärt dig större aktning för mig än så. Denna triumf har jag dock ej gått miste om, och jag känner mig stolt och nöjd, om ock —

CARL.

Hvarför blefvo vi ej lyckliga, Agda?

AGDA (*vemodigt*).

Hvarför?

CARL (*reser sig*).

Hvarför framstod för mig en högre sanning? — Hvad är det för makt, som drifver människan mot det dunkelt anade, som kommer henne att rusa framåt mot sanningen, om hon också i farten rubbar friden och stör lugnet för dem, som hon hyste den största välmening för, som hon unnade det bästa, och hvilket innebär strid och oro äfven för egen del? Skall äfven sanningen, liksom den lägsta passion bringa sorg och lidande? — Hvarför fann jag ej lyckan hos dig?

AGDA.

Därför, som du nyss sade, du anade en högre sanning, en högre lycka, och jag ej var den som förmådde hjälpa dig till denna.

CARL.

Så skall då sanningen städse endast bringa kval och smärta, — och detta åt dig, värd en sådan lycka och glädje! — Har ej hela ditt lif med mig varit en enda stor uppoffring, så att du tänkt minst på dig själf och mest på mig?

AGDA.

Så har du ej längre detta, som skall tynga dig, ty hädanefter komma vi att byta ställning. Du blir den som endast får gifva, uppoffra dig för mig och barnen, och jag den som får ta emot.

CARL.

Och med allt detta kan jag dock ej skänka dig en enda lycklig dag mera!

AGDA.

Du har rätt, du borde vara lyckligare än jag, det är lyckligare att kunna gifva.

(Sätter sig i soffan.)

CARL.

Och du, som är värd så mycken lycka! Det pinar mig att du skall lida, att jag ej kunnat skapa din lycka, och dock kan jag ej förebrå mig annat än att jag alltid sökt något värde-

fullare än hvad verkligheten förmått skänka mig, att jag trott för mycket, hoppats för mycket.

AGDA.

Och blifvit bedragen.

(*Faller i gråt.*)

CARL.

Också du är utan förebråelse, du älskade mig så ömt, du handlade efter bästa förstånd och rådde ej för att du ej förstod bättre.

AGDA (*ängsligt frågande*).

Kanske skall jag lära mig förstå och blifva för dig hvad du en gång trodde.

CARL (*långsamt*).

Kan denna tanke bringa dig någon tröst?

AGDA.

Emellanåt.

CARL.

Du tror då detta?

AGDA.

Jag vågar ej tro, hvad jag dock känner mig så frestad att hoppas. (*Carl suckar.*) Hvad tror *du*, Carl?

CARL (*undvikande*).

Fråga mig ej om detta. — Framtiden — kanske skall —

AGDA.

Du näns ej säga mig din mening, du tror ej på det.

CARL (*oroligt*).

Agda!

AGDA.

Säg ut hvad du tror.

CARL.

Bespara dig en ny missräkning, bygg ej framtiden på falska illusioner, så att du sedan skall känna det ännu bittrare.

AGDA.

Illusionerna äro ju så härliga och mäktiga att uppehålla oss hela lifvet, var det ej så?

CARL.

Ja, ja.

AGDA.

De äro ju bättre än verkligheten.

CARL.

Illusioner grundade på verkliga förutsättningar hos mig och andra äro tillräckligt höga att lefva för.

AGDA.

Tror du ej att jag vore mäktig höja mitt tankelif till din nivå, att det hos mig finns verkliga förutsättningar härför?

CARL (*ser medlidsamt på henne*).

Du — men jag?

AGDA.

Du har ju intet att arbeta på. — Hvad, Carl?

CARL.

Låtom oss tala om annat.

AGDA.

Nej, undanhåll mig ej din mening, vi måste vara ärliga emot hvarandra.

CARL.

Låt mig slippa vara ärlig, då jag ej kan vara detta, utan att vara grym.

AGDA.

Du kan dock ej föra mig bakom ljuset, var uppriktig emot mig, det gör mig godt.

CARL.

Så måste du då med klar blick och resignation motse framtiden. — Du har rätt, jag kan ej föra dig bakom ljuset.

AGDA.

Nej, hvarken för min eller för din egen skull.

CARL.

Jag vore också ännu mera grym med att stärka dig i en falsk tro. — Min kärlek till Signe utestänger alla möjligheter. — Skall du kunna nå henne på samma väg, så vore därmed intet vunnet för ditt och mitt förhållande, — jag behöfde dig då ej mer, — det är för sent.

AGDA.

Och mina illusioner i detta afseende vore intet annat än en förhoppning om att din tro på Signe skulle gå under.

CARL.

Såsom mina barns mor skall jag ära dig, och på grund af din högsinthet skall jag alltid akta och vörda dig. — Vi skola förblifva goda vänner och gemensamt arbeta för barnen, och finna en ersättning i detta, mäktig att uppehålla oss. Var det ej så, Agda?

AGDA.

Du bestämde det så själfmant. — Du måste ha tålamod med mig, ännu har jag ej kunnat fatta min nya ställning, men det skall nog gå så småningom.

CARL.

Låtom oss tala förtroligt om allt. Till mig skall du fortfarande komma med dina sorger och bestyr och med allt som ligger dig på hjärtat.

AGDA.

Och du?

CARL.

Liksom förut skola vi ha många förtroliga och angenäma stunder.

AGDA.

Ja, nog skall *jag* behöfva dig, — och du skall ha tålamod med mig. (*Carl sätter sig vid skrifbordet.*) Men du skall kanske arbeta nu?

CARL.

Jag tänkte försöka sluta detta i dag — men hur så?

AGDA.

Så mycket nytt har nu hopat sig i mina tankar, som jag ville tala med dig om, och som jag ej förstår.

CARL.

Hvad då, säg mig det!

AGDA.

Allt det nya om äktenskapet, om det har en annan innebörd, än hvad jag trott det äga.

CARL.

Underligt är ej heller detta, och dock ser *jag* nu allt så klart och tydligt.

AGDA.

Och känner tillfredsställelse med denna åskådning?

CARL.

Ja, en lycka så stor som endast sanningen kan skänka.

AGDA.

Är det ej ändå en möjlighet att du öfverskattar denna sanning, att äktenskapet på de grunder du vill inrätta detsamma ej är lämpligt för mänskligheten i dess helhet, utan snarare något för dig personligt? Det finns dock förhållanden, då dina principer kanske skulle bringa mera ondt än godt.

CARL.

Nämn ett sådant förhållande.

AGDA.

Det finns ju fall då hustrun ej har rätt att neka.

CARL.

Ett enda fall vet jag, då hon skulle nedsätta sitt värde med detta, och det är, då hon af rent egoistiska skäl fruktar för en moders plikter och vedermödor, men då kan hon ej älska, och mannen bör vara stoltare än att förebrå henne detta.

AGDA.

Jag vill dock nämna dig ett fall. — Fru Ekdahl —

CARL.

Ja, hennes man har öfvergifvit henne för något sämre, något lägre.

AGDA.

Tror du att olyckan kunde ha samma grund där?

CARL.

Helt säkert. Han hade en sinnlig natur, och äktenskapet hade ej makt att höja honom.

AGDA.

Jag vet dock att Ellen en gång yttrade till mig, att det är en olycka då mannen är passionerad och ej hustrun är det.

CARL.

Ja, just denna åsikt var kanske hennes olycka.

AGDA.

Och du tror att han eljest ej öfvergifvit henne?

CARL.

Det är mycket möjligt att han likväl gjort det, men äktenskapet hade dock kanske kunnat förädla honom. — Säkert är, att en sinnlig natur ej hejdas med att hans sinnlighet tillfredsställes.

AGDA.

Och du tror att hustrun kan våga ett sådant försök med fruktan för att bli öfvergifven?

CARL (*går upp*).

Och på sådana grunder skulle hustrun ha rätt att tveka? — Hvilken hustru kommer sig för med att göra hemmet till en krog, därför att mannen har begär på att supa?

AGDA.

Hur kan du då jämföra detta?

CARL.

Någon lämpligare jämförelse finnes väl knappast. I bägge fallen är det människovärdet, som måste respekteras.

AGDA.

I det förra fallet är dock kärleken det förädlande.

CARL.

När kan kärleken förädla det, som i och för sig är ett ondt, och ett ondt är allt det, som sker af svaghet, utan känsla af ansvar.

AGDA.

Hustruns ansvar är att förhindra mannen ifrån att förnedra sig själf. Är ej detta upphöjdt nog?

CARL.

Är icke det mest förnedrande för mannen kvinnans låga tanke om honom? — Hvarför ställer hon ej större fordringar på honom, att hans självkänsla kunde höjas, i stället för att betrakta honom såsom en slaf under sina lägre böjelser? Tror du, Agda, att mannen kunde, sedan han kommit till den åskådning jag vunnit, begå en sådan förnedrande handling, som den du syftar på?

AGDA.

Du skall ej döma mänskligheten efter dig. Få män stå på en sådan ståndpunkt som du, de allra flesta skulle motarbeta en sådan åsikt, som nu så uppeldar dig.

CARL.

Tusenden gjorde det med mig, om kvinnan och den allmänna uppfattningen hjälpte dem därtill. — Tro mig, samhället bär den största skulden för deras svaghet.

AGDA.

Mänskligheten dom drabbar dock hårdt nog kvinnan, som råkat i olycka utom äktenskapet, hvarför stödjer då ej detta henne? — Dagligen sker ett sådant felsteg. — Vår tid är värre än någonsin.

CARL.

Vår tid är en tid af jäsning, en brytningens tid. Vi kunna ej längre lita på auktoriteter och nöja oss med att följa en uppfattning, som blifvit oss efterlämnad af andra. — Vi känna ett inre kraf att handla på eget ansvar, ty vi ha lämnat barn- och ynglingaåren bakom oss och inträdt i mannaåldern. Vi se in i förhållandena med egna ögon, och finna då att äktenskapet ej är något högre än hvilken löslig förbindelse som helst, och vi ha då ej längre något verkligt stöd för vår moraliska uppfattning.

AGDA.

Och hur mycket slappare har den ej blifvit!

CARL.

Det är ju så naturligt, att i en tid som denna, tusenden skola stappla och gå under, men att därför kalla vår tid sämre än en föregående är väl bra kortsynt. Tvärtom tror jag att säkra tecken tyda på att en tid är i annalkande, som skall bringa mera skönhet i det äktenskapliga lifvet, och därifrån skall sedan välsignelsen spridas till alla.

AGDA.

Och vår tid skulle då vara en öfvergång till en bättre?

CARL.

Med högre fordringar på äktenskapet skall det sedliga lifvet i det stora hela också bli bättre.

Så som det nu är ha vi ingen hållpunkt att stödja oss vid. Samhällets uppfattning i de sedliga förhållandena är i allt snedvriden och galen. På mannen ställas inga fordringar hvarken såsom yngling eller äkta man. Kvinnan däremot skall vara ståndaktig tills hon hunnit inom äktenskapet, men då blir äfven hon fri, utan att göras uppmärksam på frihetens ansvarighet.

AGDA.

Nå?

CARL.

Kan det ej ställas fordringar på mannen, så måste, såsom nu är fallet, kvinnan offras på hans bekostnad, och ändå stämplas dessa kvinnor såsom mänskligheten skamfläck.

AGDA.

Dessa kvinnor handla ej i kärlek och ha sjunkit djupare än mannen, då de ockra på hans begär för egen vinnings skull.

CARL.

Ja, sedan de bragts därtill! — Jag kan fatta att man kommit till en uppfattning om »ett nödvändigt ondt». Kriget till exempel måste vi kalla med detta namn, men tron på bättre tider, bättre förhållanden, då krig ej längre skall finnas till, måste dock förefinnas. På denna grund kan jag vara både fredsvän och försvarsvän. Är jag dock detta, måste jag sätta militärväsendet högt. — Samhällets olycksbarn, de fallna kvin-

norna, prostitutionen, kalla vi äfven »ett nödvändigt ondt», och vi tro ej ens på att detta onda någonsin skall kunna upphöra, och likväl stå dessa kvinnor utstötta och föraktade i samhället. (*Lifligt.*) Kan ej bättre tänkas, och måste dessa finnas till, så äro de i sanning mänsklighetens största välgörare, och borde ha en aktad och vördad ställning i samhället. Staten borde aflöna dessa, liksom soldaten af den får sitt uppehälle. De skola då ej heller längre behöfva ockra på mannens begär.

AGDA.

Så långt hoppas jag dock att det ej skall gå, att vi med uppsåt understödja lasten.

CARL.

Så långt kommer det heller aldrig att gå. Vi känna omedvetet en högre sanning och handla på grund däraf, men ha ej kraft nog att dra ut konsekvenserna i dess fulla utsträckning. Det skall dock ej dröja länge innan vi *måste* detta.

AGDA (*stiger upp*).

Du tror på dig själf, och därför tror du på hela mänskligheten.

CARL.

Ja, kunde alla komma till tron på sig själf, och mannen skall kunna detta med kvinnans hjälp! — Hon tror ju dock att fästmannen, som älskar henne uppriktigt, skall kunna vara henne

trogen om ock i en tioårig lång förlofning, och hon har rätt, ty den sanna kärleken vet ej af mer än ett föremål. Hvarför bibehåller hon ej denna tro inom äktenskapet? — Huru länge som helst hade jag kunnat bevisa dig min trohet såsom fästman, — tror du ej jag hade varit mäktig detta äfven sedan?

AGDA (*faller honom om halsen*).

Det var ej någon misstro till dig, som inverkat på *mig*. Jag har alltid kunnat lita på dig, om jag ock tror att jag är ett lyckligt undantag bland hustrur. — Du har rätt, Carl, jag har byggt vårt äktenskap på den allmänna uppfattningens grundval, och invaggat mig i det lugn och den ro, som detta medför, tills det blef för sent.

CARL.

Och nu börja vi ett nytt lif, inte sant, såsom goda, sanna vänner.

AGDA (*vemodigt*).

En vän, som du skall ha bra liten glädje utaf.

CARL (*som slagit sig ned vid skrifbordet*).

Framtiden skall lämna dig svaret härpå. Någon försäkran skulle nu från mina läppar förefalla innehållslös och tom, därför, Agda, tro på min goda vilja och låt oss försöka!

AGDA.

Kan du detta, så skall väl också jag lyckas. (*Carl drar henne till sig och kysser henne på pannan.*)

Jag vill nu gå in till mig och försöka få ihop brefvet till Maria, som nu fått vänta på svar länge nog, och så får du sluta ditt arbete.

CARL (*hjärtligt*).

Men lofva mig att ej gråta, hör du det!

AGDA.

Och nyss ville du detta helst af allt.

CARL.

Inte i ensamheten, det är detta jag så mycket fruktar, endast hos mig får du gråta.

AGDA.

Nu är du mer grym än du tror. — Men Signe, som lofvade mig att besöka oss som förr, och ännu har hon ej varit här i dag. Hon får ej lämna dig nu.

CARL.

Hon kommer nog.

(*Agda går ut genom sidodörren. — Carl, som sitter vid skrifbordet, ser grubblande utåt, går sedan fram och åter, ordnar några papper på skrifbordet, sätter sig ner och rycker häftigt till då det ringer på tamburklockan. — Går och öppnar för Signe.*)

SIGNE (*ser blek och trött ut*).

Du, Carl, hvar är Agda?

CARL.

Hon gick nyss in för att skrifva. — Men hvarför tar du ej utaf dig kappa och hatt?

SIGNE.

Jag är allt bra trött och ämnade ej stanna här lång stund i dag.

CARL.

Ja, också du lider och allt för mig.

SIGNE.

Hvem drabbas ej af lidandet! Jag lede gärna dubbelt om jag därmed kunde i någon mån minska Agdas. — Att vara en orsak till —

CARL.

Du är ej orsaken. Orsaken ligger djupare.

SIGNE.

Hvilka gräsliga konflikter! Jag förmår knappast samla mina sinnen till en enda redig tanke.

CARL.

Du pinas säkert mer af tanken på Agdas sorg än hon själf. — Du har dock intet att förebrå dig.

SIGNE (*slår sig ned i soffan*).

Jag vet väl att ingen kan undandraga sig den högsta kärlekens makt, men hade jag ej kommit i din väg, så hade allt kanske varit godt emellan Agda och dig, och denna tanke plågar mig djupt.

CARL.

Hvad menar du då med godt? — Hvilka kval jag än utstår, så ville jag ej på bekostnad af min nya kärlek vara dem förutan.

SIGNE.

Ja, sällhet och kval är dagens lösen och nattens likaså med sina oroliga drömmar. — Orsaken till mitt lidande är likväl lifvets högsta lycka, ibland nästan svindlande.

CARL.

Ensam med mina tankar kan jag liksom förstå himmelens lycksalighet, dock aldrig så som nu i din närhet, då all oro med ens utbytes i lugn. Utan att kunna träffa dig då och då, vet jag ej hur jag skulle kunna uthärda. — Din närhet inger mig en ofattlig kraft. (*Sätter sig bredvid henne och vill taga hennes hand.*) Din hand i min försätter mig in i evigheten.

SIGNE (*drar undan handen*).

Och dock kunna vi ej tillåta oss detta.

CARL.

Skulle ej ens detta vara oss förunnadt, Signe? Du öfverdrifver!

SIGNE (*stiger upp*).

Kunde jag göra det i Agdas närhet också?

CARL (*som också rest sig*).

Hon skulle aldrig förebrå oss detta.

SIGNE.

Det vore hjärtlöst att på sådan sätt upprifva hennes sår.

CARL.

Och nu i vår ensamhet?

SIGNE.

Skulle jag, genom att ej kunna göra det i hennes närhet, känna det pinsamt bakom hennes rygg.

CARL.

Hade jag ej erkänt min kärlek inför dig, så hade vi dock kunnat detta. Men tusen gånger hellre då kärlek och försakelse än hyckleri och lögn! — Och dock, hur ofta kan jag ej känna lycksalighet vid tanken på att få sluta dig i min famn. Detta kan jag aldrig frigöra mig ifrån, ej ens önska att jag kunde det.

SIGNE.

Själfva kärleken innebär ju denna åtrå. — Med detta begär har det mänskliga idealet skapats. — Jag vill ej fatta dig annorlunda, liksom jag ej vill hos mig fördöma det rent mänskliga. Du, såsom man, har rätt att önska, att ge uttryck däråt, medan det är min rätt och skyldighet att neka. Och dock — hvilken frestelse uti tanken att viljelöst få sjunka i dina armar!

CARL.

Och hvarje det minsta lilla ömhetsbevis måste jag försaka?

SIGNE.

Hvem tror du, Carl, har den svåraste uppgiften?

CARL.

Vid dina fötter skall jag lefva mig in uti en kärlek, som tillhör en högre utveckling än denna.

SIGNE.

Måtte vi finna styrka och uthållighet!

CARL.

Med din hjälp skall det gå.

SIGNE.

Och dock förmår jag så litet.

CARL.

Är det litet att kunna som du älska och — neka?

SIGNE.

Jag tänker nu på vårt förhållande till Agda, hur litet jag kan åstadkomma där.

CARL.

Du kan hjälpa äfven där.

SIGNE.

Nej, där står jag maktlös, det finner jag allt mer och mer.

CARL.

Du märker ej själf hvad du där gäller, men utan dig förmådde Agda och jag intet.

SIGNE.

Kan jag åstadkomma den minsta solglimt? Förmår jag skämta med Agda nu som förr och komma henne att glömma för ett enda ögonblick? Jag kan ej skingra den förstämning, som nu är rådande bland oss, utan jag fruktar att jag tvärtom är själfva orsaken därtill.

CARL.

Det skall nog så småningom lyckas.

SIGNE.

Jag förmår ej invänta detta.

CARL (*oroligt*).

Du har något i sinnet? Hvad funderar du på?

SIGNE.

Att resa bort på en tid.

CARL.

Signe, res ej, du måste stanna! Utan dig går allt förloradt. Du måste stanna!

SIGNE.

Jag kan ej uthärda denna förstämning, att se Agda anstränga sina yttersta krafter för att visa oss en hycklad glädje. — Jag håller för mycket utaf henne. — Vore hon hätsk och småsint, så stode jag vid din sida att stödja dig, nu behöfver jag det ej.

CARL.

Du lämnar mig, Signe?

SIGNE.

På en tid åtminstone, tills sinnena kommit något i jämvikt, under tiden kunna vi ju skrifva.

CARL.

Och du tror att det ej blefve samma betänkligheter med brefven, som med ömhetsbevisen?

SIGNE.

Jag vet inte, jag förmår ej tänka på allt. Jag tror dock på att gagna med att resa bort en tid.

CARL.

Och under tiden kan du kanske komma till öfvertygelsen om nyttan af att stanna borta för alltid? — Signe, du kan ej lämna mig nu!

SIGNE.

Låt mig få göra försöket, du anar ej hvad jag utstår i ensamheten och hos er. Jag kan ej stanna då jag ej vet om det ej vore bättre att lämna er på en tid åtminstone.

CARL.

Jag märker att jag ej kan föra dig på andra tankar, och jag har nog heller ej rätt därtill, men jag ser ej hvarifrån jag sedan skall hämta kraft. — Att endast få se dig några sekunder då och då, är liksom då solen skymtar fram ibland molnen.

SIGNE.

För mig står dock trots detta, trots hvad jag själf erfar i din närhet, känslan af att jag har ett värf att fylla, och jag känner behof af att bevisa Agda min goda vilja.

CARL.

Hvad du gör med tanke på Agda, kan jag ju fatta, jag vore ju själf färdig till mycket om ock i oförstånd.

AGDA (*kommer ifrån sidodörren, går emot Signe och kysser henne*).

Så sent du kom i dag, det får du aldrig göra mera. — Men ännu med kappa och hatt? Jag hörde när du ringde, du ursäktar ju att jag ej kom så genast, men jag höll på att skrifva ett bref, som jag först ville sluta. Du tar ju utaf dig?

SIGNE.

Tack, jag skall snart gå igen, ser du, jag känner mig litet trött i dag och tänkte ej stanna.

AGDA.

Men så sätt dig då. (*Agda och Signe sätta sig.*) Du ser trött och blek ut, är du sjuk?

SIGNE.

Nej, endast, som sagdt, trött, och du, Agda?

AGDA (*med låtsadt jämnmod*).

Som alltid, kry och rask.

CARL.

Agda har haft mer än vanligt med hushållsbestyr i dag, och har nu skrifvit bref, så att hon ser litet ansträngd ut.

(*Några sekunders tystnad.*)

AGDA (*till Signe*).

Men du förkyler dig, när du kommer ut, att sitta med kappan på dig inne, knäpp upp den åtminstone, — det är ju kallt ute i dag?

SIGNE.

Ja, nu på eftermiddagen har termometern sjunkit mycket.

AGDA.

Har du varit på isen i dag?

SIGNE.

Ja, det blåste, och det var uppiggande och skönt, då vinden tog emot riktigt.

CARL.

Då är nog detta anledningen till din trötthet.

SIGNE.

Ja, det är det nog.

(*Åter tystnad.*)

SIGNE.

Men jag kom egentligen upp för att tala om en nyhet för er.

AGDA.

Hvad då?

SIGNE.

Att jag ämnar företaga en liten resa på några veckor eller så.

AGDA.

Du skrämmer oss bara, det kan ej vara annat än skämt.

SIGNE.

Nej, jag har verkligen i dag beslutat det.

AGDA (*ser på Carl*).

Och du hindrar ej detta, Carl?

CARL.

Signe vill det, och hon gör kanske rätt.

AGDA (*till Signe*).

Du får ej fullfölja denna plan, Signe! Jag ber dig, stanna hos oss! Vi behöfva dig båda två.

SIGNE.

Ni skola reda er mycket bättre utan mig.

AGDA.

Tro mig, din hjälp är nödvändig. — Du skulle komma hit oftare än du gör, om du visste hur högt jag önskade detta.

(*Carl går ut genom sidodörren.*)

SIGNE.

Ni behöfva komma ut ur förstämningen, och detta skall gå bättre utan mig.

AGDA.

Reser du, så förlorar Carls lif allt värde. Hvarför resa nu? Du bör stanna.

SIGNE.

Du öfverdrifver, Agda, jag tror så lifligt på nyttan för oss alla af denna resa.

AGDA.

Jag skall ej kunna visa jämnmod och glädje inför Carl på bekostnad af din resa, att du skall lämna honom.

SIGNE.

Du tror mig om mera än jag kan. Jag är den, som varit en ofrivillig anledning till all

sorg, alla svårigheter, och ändå tro ni att kraften skall komma ifrån mig, att jag skall kunna hjälpa. — Du fordrar af mig det omöjliga.

AGDA.

Du reser då för egen skull, att du saknar kraft att stanna?

SIGNE.

Ja, kanske det.

AGDA.

Och du, som varit en så glödande kraftens predikant!

SIGNE (*faller i gråt*).

Håna du, Agda, så kanske mitt medlidande minskas, och jag förmår stanna.

AGDA (*fattar henne om halsen*).

Förlåt mig, Signe, det var endast i oron för att du skulle lämna oss, som jag tillgrep det yttersta. Du måste lofva mig att stanna, säg?

SIGNE.

Du har rätt att fordra af mig allt.

AGDA.

Jag bönfaller dig därom.

SIGNE.

Ditt högsinne förkrossar mig.

(*Lutar sig emot henne och gråter ut.*)

AGDA.

Du lider mycket, kära Signe!

SIGNE.

Den som kunde lida ensam!

AGDA (*tankfull och för sig själf*).

Ja, ja, kanske någon kunde detta?

SIGNE (*reser sig*).

Låt mig nu gå för i dag. — Jag skall hvila ut riktigt hemma.

AGDA (*går emot andra rummet och ropar*).

Carl!

CARL (*inkommer*).

Går du nu, Signe?

AGDA.

Och kommer igen i morgon?

SIGNE.

Ja.

AGDA.

Och ingen resa blir utaf.

CARL.

Har då du, Agda, kunnat åstadkomma detta?

SIGNE.

Ja, Carl, Agda önskar det. — Adjö nu — adjö, Agda!

(*Kysser henne.*)

AGDA.

Och i morgon kommer du tidigt.

(*Signe går.*)

CARL (*omfamnar och kysser Agda*).

Känner du då intet agg till Signe?

AGDA.

Agg — till henne?

CARL.

Ingen minsta känsla af svartsjuka?

AGDA.

Mitt lif gåfve jag för att kunna vara för dig hvad Signe är, om du kallar detta svartsjuka? Att hon står öfver mig, kan jag ej känna bitterhet mot henne för. Vore det motsatsen, och du genom henne stode under ett dåligt inflytande, så skulle jag känna en svartsjuka, som skulle martera mig och bringa mig ändlösa kval.

CARL.

Och nu?

AGDA.

Skulle jag nu hysa ovilja emot henne, så vore det endast afundsjuka, och ej hvad du kallar det — svartsjuka.

CARL.

Ja, Agda, min fråga var en grof förolämpning mot en varelse så högsint och ädel som du — förlåt mig!

AGDA (*darrande på rösten*).

Carl, jag har ett förslag att göra dig.

CARL.

Hvad då?

AGDA.

Att du gifter dig med Signe.

CARL (*bestört*).

Gifter mig! Hvad du talar enfaldigt? Hur kom du på den tanken?

AGDA.

Jag har ej rätt, och kan ej stå i vägen för er.

CARL.

Du får ej tänka, mycket mindre tala så, — det är ju vanvettigt!

AGDA.

Vanvettigt? — Är det vanvettigt att de gifta sig, som älska hvarandra?

CARL.

Är detta att hjälpa oss, Agda? Kommer du ej ihåg vår öfverenskommelse?

AGDA.

Den var ej min, och nu först börjar jag att se fullt klart. Mitt värf är nu att lösa knuten.

CARL.

Du har intet sådant värf.

AGDA.

Då man, som jag, gått och blundat i åratal, och så med ens nödgas att se med öppen

blick, så har man också behof utaf att använda hela sin synförmåga.

CARL.

Jag kan ej taga emot denna uppoffring.

AGDA.

Är det då lättare att känna mig vara till hinder för din lycka?

CARL.

Min lycka, hvad de yttre förhållandena beträffar, kan ej grundas på bekostnad af din.

AGDA.

Allt skall jag dock kunna bära bättre, än känslan utaf att endast taga emot och vara medveten om din svåra strid. Mitt lif har ju alltid varit att få gifva, skall jag nu genom omständigheterna försättas i ett motsatt förhållande, endast få mottaga, så går hela min lycka under. Ingen undgår pröfningar och sorger, lyckan däremot skapar man sig själf, och den ger jag nu för andra gången ej till spillo.

CARL.

Hvarför kom du nu med detta, innan vi knappast hunnit försöka hvad vi föresatt oss?

(*Det ringer.*)

AGDA (*går och öppnar*).

Är det du, mamma! — Välkommen!

CARL.

Du kom som kallad, nu skall du hjälpa mig, mamma.

FRU VALLIN.

Nå, det skall bli roligt, med hvad då?

AGDA (*oroligt*).

Carl?

FRU VALLIN.

Nå, hvad var det?

AGDA.

Å, just ingenting.

CARL.

Vi ha kommit i en lifligare dispyt än vanligt.

FRU VALLIN.

Så! — Och då skall jag hjälpa!

CARL.

Ja, det flög på mig att du kunde det, mamma, men —

FRU VALLIN.

Nå, hvad rör det sig om?

CARL.

Vi talade om äktenskap i allmänhet, samt om skilsmässa. Agdas åsikter ha skrämt upp mig, säkert kan du få henne att tänka annorlunda.

AGDA.

Du misstar dig, Carl, det är mamma, som först lärt mig högsinne och att förakta det trångbröstade och låga. — Hon kommer nog att stå

på min sida. — Men nu stannar du hos oss, låt mig få hjälpa dig utaf med kläderna.

FRU VALLIN.

Nej, mitt barn, jag går strax!

AGDA.

A jo, mamma, stanna nu!

FRU VALLIN.

Inte i kväll.

AGDA.

Hvarför inte?

FRU VALLIN.

Det är redan så sent. Jag gick händelsevis förbi, och hade svårt att gå vidare utan att titta upp ett tag.

CARL.

Nog kunde du stanna och dricka en kopp te med oss?

FRU VALLIN.

Då kommer jag hellre igen i morgon, då barnen äro uppe, och stannar då. Jag har ej sagt något hemma, att jag ämnade mig ut, utan försvann endast på en liten stund.

CARL.

Sitt ändå ned i soffan! Du har väl åtminstone tid att hvila ut dig något efter promenaden?

FRU VALLIN.

Jag hade endast några få ärenden att uträtta, så att jag har just inte hunnit gå mig trött. (*Sätter sig.*) Men nu känns det ändå skönt att få slå sig ner här ett tag. — Nå, hvad var det nu om äktenskapet, ni disputerat om, låt mig höra?

AGDA (*sätter sig bredvid henne*).

Å, vi talte om rättigheten till äktenskapsskillnad, och om det ej kan finnas fall, då sådan är en verklig plikt.

FRU VALLIN.

Skilsmässa anser jag vara något så olyckligt, att jag ej kan tänka mig fördelen af ett sådant steg, mycket mindre ett fall där det kan bli fråga om plikt.

CARL.

Inte sant, mamma, det finns så många omständigheter som tala för det orätta, det lättsinniga i ett sådant steg?

FRU VALLIN.

Låt mig höra hvilket förhållande du tänkt dig, Agda!

AGDA.

Om mannen till exempel upphört att älska sin hustru och hans kärlek öfvergått på en annan kvinna, som i andligt hänseende står öfver hans hustru.

FRU VALLIN.

Kära barn, en sådan kvinna stör ej lyckan i ett hem. Det är endast dåliga kvinnor, som ockra på lidelsen, på passionen, hvilka åstadkomma detta, och då kan det ej blifva tal om någon plikt att söka skilsmässa vare sig från mannens eller hustruns sida.

AGDA.

En upphöjd och ädel kvinna kan dock, om ej störa lyckan i ett äktenskap, ty den kan nog ingen annan än individerna själfva rubba, så dock förorsaka en omstörtning. Genom stark belysning bli skuggorna skarpare, ser du, mamma.

FRU VALLIN.

Och du menar, att mannen kan öfverge hustrun, därför att han träffat på sin väg en kvinna, som är henne öfverlägsen? Jag vet knappast hur dålig hans hustru då skulle vara, och hur öfverlägsen henne denna andra.

CARL.

Ja, mamma, mycket mindre när hustrun står inför honom såsom den ädlaste och mest uppoffrande kvinna!

FRU VALLIN.

Och den ädlaste och mest uppoffrande kvinna skulle han öfverge? — Någon ädel bevekelsegrund kan det ej vara, som drifvit honom att förälska sig i den andra.

AGDA.

Och om hon står fullkomligt lika högt som hustrun, men i större sympati med honom, måste hon vara mera för honom än hustrun?

FRU VALLIN.

Kära barn, det där du nu säger förstår jag inte. I alla händelser har han ej rätt till skilsmässa. Han har ingen anledning att öfverge henne, som står utan skuld och är fullkomligt klanderfri.

AGDA.

Och hon, hvad har hon att göra?

FRU VALLIN.

Hon?

AGDA.

Ja, hon, kan hon lefva ett lif med honom och endast taga emot hans offer, då hon förut ej lefvat för någon annan tanke än den, att kunna bereda hans lycka?

CARL.

Om hustrun är så högsint, att hon förstår hans känslor, tar emot den andra i sitt hem, och de kommit öfverens att lefva såsom tre riktigt goda vänner, har ej hustrun då gjort nog?

FRU VALLIN.

Jo, om ett sådant fall kan tänkas.

AGDA.

Hustrun kan ju ändå ej längre vara hans maka, hon måste hädanefter komma in i ett

annat förhållande mot det förra, och att vara hans hustru till namnet eller ej, måste för henne vara likgiltigt.

FRU VALLIN.

Du menar således med detta, att det blefve en plikt att träda tillbaka för denna andra, att hennes stolthet bjöde henne att taga detta steg?

AGDA.

Jag menar icke blott detta, utan att hon måste känna en *tillfredsställelse* i att träda tillbaka, då hon med visshet vet, att deras kärlek är grundad på de ädlaste och mest upphöjda principer.

CARL.

Hon kan ej sätta sig in uti allt, som hon utsätter sig för, då hon tager ett sådant steg.

AGDA.

Hon skall i sin förra man och hans hustru alltid finna de tillgifnaste och tacksammaste vänner, och hos dem veta sig vara den mest välkomna gäst.

CARL.

Besöken i deras hem måste dock alltid uppväcka vemodiga känslor inom henne.

AGDA.

Ser hon att lyckan mellan de nya makarne är fullständig, skall hon säkerligen i medvetandet att härtill hafva bidragit, känna en sådan glädje och tillfredsställelse, att alla andra känslor skola

skingras. — Åtminstone tror jag att så bleſve förhållandet med mig.

FRU VALLIN.

Om någon skulle kunna det, så vore det du.

AGDA.

Ser du, jag visste att du skulle hålla med mig, Carl vill ej förstå mig.

FRU VALLIN.

Carl vill endast ej höra talas om sådana möjligheter med tanke på dig.

AGDA.

Det var ändå godt att du kom nu, så att vi fick resonnera med dig, och du fick hjälpa mig.

FRU VALLIN.

Jag kan ej annat än hålla med den, som jag anser har rätt.

CARL (*går oroligt fram och tillbaka*).

Men barnen borde väl ändå alltid vara ett hinder för skilsmässa!

FRU VALLIN.

Med tanken på dem, borde aldrig något sådant få ifrågasättas.

AGDA.

Nu dömer du alldeles för hastigt, kära mamma. Då missförhållandena till exempel äro grundade på osämja makarne emellan, då kär-

leken utbytts till hat och ovilja, och parterna oftast äro nog lågsinnade, att låta barnen umgälla detta, så kunna de väl knappast få det sämre under hvilka andra förhållanden som helst.

FRU VALLIN.

Ja, men —

AGDA.

Någon verklig hänsyn till dem tages ej inom ett sådant äktenskap, och jag kan ej räkna ut hur ett ovärdigt familjeförhållande kan vara till fromma för barnen. Men låtom oss ej uppehålla oss vid dessa låga, förnedrande äktenskapsförhållanden. Det fall vi talade om, hur kunna barnen väl komma att bli lidande därpå?

FRU VALLIN.

Människor skola nog dra försorg om att deras unga sinnen komma att grumlas, och mot deras far skall i unga år uppstå förebråelser och klander.

AGDA (*reser sig, ifrigt*).

Ondt skall ej hafva kraft mot hvad godt och rent är, och kan en kraftig vilja och en kärleksrik moder uträtta något, så skola mina barn aldrig svikta i kärlek och aktning för deras far!

FRU VALLIN.

Du hade nog viljan och förmågan, Agda, men hvarför i guds namn bli så ifrig, liksom det gällde dig, du är helt upprörd.

CARL.

Du, som alltid är så lugn.

AGDA.

Jag är också lugn, men aldrig har någon idé så besjälat mig som denna, jag känner att däri måste ligga stor sanning.

FRU VALLIN.

Så som du framställer det, låter allt mycket godt och antagligt; i verkligheten finns dock ej ett sådant fall att framdraga.

AGDA.

Och dock säger du att för mig vore sådant tänkbart.

FRU VALLIN.

Hur är det möjligt att en hustru som du skall kunna öfvergifvas för något bättre, hvem finns som går upp emot dig!

AGDA (*kysser modern*).

Din modersstolthet gör dig blind för andras förtjänster, och själf vore jag den mest egenkära varelse på jorden, om jag trodde, att jag vore den bästa, att ej något sådant, som det vi talat om, skulle kunna drabba mig.

FRU VALLIN.

Då skulle aldrig någon kunna känna lyckan säker och varaktig, om ej du kunde det.

AGDA.

Nej, ingen kan detta. — Ingen har rätt att ingå i äktenskapet och lita därpå, om man ock ej kan underlåta att hoppas och tro. Det kan dock finnas fall, då upplösningen af ett äktenskap kan vara lika upphöjdt som dess ingående, om det ock knutits på de bästa grunder.

FRU VALLIN.

Då vore det väl om alla hustrur kommit till den uppfattning, det ädelmod och den högsinthet, som du är mäktig.

CARL.

Agda tror sig om mera, än hvad hon i verkligheten vore i stånd till. Det är godt att i fantasien kunna lefva, men verkligheten är dock svårare att kämpa med, än hvad du nu kan sätta dig in uti.

AGDA.

Du tror ej på min förmåga? — Bör ej mannen också kunna tro på kvinnan, hon som skadar så mycket med att ej våga tro på honom? (*Fru Vallin stiger upp för att gå.*) Men går du nu redan, mamma, det hade varit så roligt om du stannat!

FRU VALLIN.

I morgon kommer jag, som sagt, tidigt och stannar hos eder; i kväll ha vi för resten varit så i tagen med att utbyta åsikter, att ni snart kan vara i behof af att få hvila er.

CARL.

Du finner oss tråkiga, inte sant?

FRU VALLIN.

Ni se just inte gladlynta ut, någon. — Du, Carl, kan just inte beklaga dig på Agdas sätt att resonnera, det hade varit mer likt dig att understödja sådana åsikter, som de hon nu utvecklat. — Du kan vara stolt på din lilla hustru, och jag vet, att du också är det.

CARL.

Hennes ädelmod och högsinthet öfverväldigar mig, mamma.

AGDA (*omfamnar honom*).

Om därtill kan läggas kraft och ej svaghet, så skall detta ej kunna annat än bereda dig en verklig lycka.

FRU VALLIN.

Nej, men jag kommer visst aldrig i väg i dag.

AGDA.

Skall du inte gå in och titta på de små innan du går?

FRU VALLIN.

Jo, det skall jag göra, de ha väl sofvit länge nu?

(*De gå ut genom sidodörren.*)

(*Carl går oroligt fram och tillbaka och faller snyftande ner mot skrifbordet, men reser sig då han hör Agda och fru Vallin komma tillbaka.*)

FRU VALLIN.

Det skall bli roligt att få se dem uppe i morgon. Då de gå ut kunde de gärna komma upp till mig, så följer jag med dem hit sedan till middagen, eller hur?

AGDA.

Det skola de visst, mamma.

FRU VALLIN.

Adjö då. — Adjö, Carl!

CARL.

Adjö, mamma, välkommen i morgon!

FRU VALLIN.

Du ser så förstämd ut.

CARL.

Du skulle ha hjälpt mig emot Agda.

FRU VALLIN.

Du är rent af löjlig. (*Ser undrande på dem.*) Hur kommer det sig att du tar detta så allvarsamt?

AGDA.

Carl har anlag att ta allt så seriöst, som du vet, då han är i det lynnet.

FRU VALLIN.

Låt bli att inlåta er på sådana ämnen då, det är mitt råd. — Adjö på er nu emellertid.

CARL.

Adjö, mamma.

(*Fru Vallin går ut, åtföljd af Agda.*)

AGDA (*kommer tillbaka in*).

Du hör, Carl, att jag blott kan styrkas i mitt beslut.

CARL.

Agda, betänk dig!

AGDA.

Jag har betänkt mig tillräckligt.

CARL.

Jag skall aldrig förmås att ingå på ditt förslag.

AGDA.

Så skall du kunna det för Signes skull.

CARL.

Hon skall heller aldrig kunna förmås till detta, och jag har ej rätt att ens med tanke på henne ingå på detsamma.

AGDA.

Dina försök att kullkasta mitt beslut kan dock ej rubba det, ty jag ser i dem intet annat än hänsyn för mig.

CARL.

Låtom oss se tiden an, Agda, vi skola ej förifra oss, du är nu på god väg därtill. Gif oss lugn och ro.

AGDA.

Jag *kan* dock ej handla annorlunda.

CARL.

Du kan ej, men *jag* har ej rätt att ta emot.

AGDA.

Så måste jag då tala ut hvad som legat mig på hjärtat, ty det finns många tankar som drifva mig därtill, också rent personliga. (*Med stark rörelse.*) Stode du nu vid min dödsbädd, så vore det säkert med blandade känslor.

CARL.

Agda! Agda!

AGDA.

Ja, ja, — det måste så vara. Jag vill ej rysa vid denna tanke, och hvarför ej lösa knuten med ens? Ingen i världen skall numera kunna återhålla mig från mitt beslut. Kärlekens stora mål och betydelse fattar jag nu bättre än förr, och måste hoppas det bästa för dig och Signe. Dessutom gör jag hvad mitt inre kräfver, och tro mig, genom denna frigörelse känner jag en lycka, som skall utbreda solljus både öfver mitt och ert lif, en lycka, kanske för mig så stor, att den på sitt sätt uppväger den du skall känna, förenad med Signe.

(*Hon går emot Carl, som i djup rörelse sluter henne i sin famn.*)

Slut.

Nyaste Litteratur.

(Albert Bonniers förlag.)

Gerda Meyerson.

Port-Stina. Berättelse. 2 kr.

Jane Gernandt.

Fata Morgana och andra berättelser. 2: 50.

Carl Nissen.

Älfvalek jämte andra berättelser. 2 kr.

August Strindberg.

Dramatik: Inför döden. — Första varningen. — Debet och Credit. — Moderskärlek. 2: 25.

Karl A. Tavaststjerna.

Korta bref från en lång bröllopsresa. 2: 25.

Mikael Lybeck.

Unge Hemming. Novell. 2: 50.

»Allas vår Margit.» Småstadshistoria (under pressen).

Rafael Hertzberg.

Barndomshemmet. Bilder och stämningar. 1: 50; inb. 2: 50.

Georges Ohnet.

När kärleken slocknar. Roman. Bemyndigad öfversättning. 2: 50.

1001850748